

# Latviešu valodas Terminoloģijas komisijas 8. biļetena (1950) materiāls laikmeta un nozares kontekstā

Anita Helviga  
Liepājas Universitāte

2019. gada 3. oktobrī



Pētāmais objekts:

## **Bibliotēku zinātnes un folkloristikas terminu projekti.**

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas

Latviešu valodas terminoloģijas komisijas

8. biļetens.

*Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis,*

Nr. 3, 1950.

Iepriekš paveiktais:

Helviga, Anita.

Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas 21. biļetens (1956)

literatūrzinātnes terminoloģijas kontekstā.

***Terminrade Latvijā senāk un tagad.***

Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas 70 gadu jubilejas konferencei veltīts īsrakstu krājums.

Rīga: Zinātne, 2016, 51.–57. lpp.

Par to var lasīt:

Baltiņš, Māris.

Terminrades process un principi.

*Latviešu valoda*. A. Veisberga red.

Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013,

429.–430. lpp.

Izmantotā literatūra:

Ambainis, Ojārs.

*Latviešu folkloristikas vēsture.*

Pamatvirzieni un fakti.

Rīga: Zinātne, 1989.

Izmantotā literatūra:

Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas

Latviešu valodas terminoloģijas komisija.

ZA Latviešu valodas terminoloģijas komisijas protokoli  
(1949. g. 7. janv.–1949. g. 16. dec.).

*Latvijas PSR ZA arhīvs*, 1. fonds, 14. apraksts, 10. lieta.

Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas

Latviešu valodas terminoloģijas komisija.

ZA Latviešu valodas terminoloģijas komisijas protokoli  
(1950. g. 27. janv.–1950. g. 22. dec.).

*Latvijas PSR ZA arhīvs*, 1. fonds, 14. apraksts, 13. lieta.

Izmantotā literatūra:

**Niedre, Jānis.** *Latviešu folklorā.* Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Folkloras institūts. Roberta Pelšes red. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1948.

**Kubuliņa, Anda.** Jānis Niedre un latviešu pēckara folkloristika. *Letonica*, Nr. 6/7, 2000/2001, 154.–174. lpp.

Ieskats materiālā:

Vispārīgie termini:

- folklorā, tautas daiļrade
- bērnu folklorā
- ieražu folklorā
- medicīnas folklorā
- mūzikas folklorā
- folkloristika
- folklorizēšanās, folklorizācija
- folkloras literārizācija
- teicējs
- variācija
- variants
- versija



Ieskats materiālā:

Ozoliņš, Kārlis.

Par materialistisku un partejisku pieeju valodas  
jautājumos.

*Cīņa*, Nr. 128, 1949, 2. jūn., 2.–4. lpp.

Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Latviešu valodas terminoloģijas komisija.

Постановления и решения Сов. Министров ЛССР и Управления Делами Президиума Верховного Совета ЛССР, относящиеся к деятельности комиссии и переписка по этим вопросам .

(1949. g. 7. janv.–1949. g. 15. dec.)

*Latvijas PSR ZA arhīvs*, 1. fonds, 14. apraksts, 12. lieta, 30. lp.

- 1) laikraksta “Cīņa” redaktora K. Ozoliņa rakstu “Par materiālistisku un partejisku pieeju valodas jautājumos” atzīt par pareizu
- 2) ZA Terminoloģijas komisijai nodarboties ar zinātnisku terminoloģiju un ne ar valodas pārtaisīšanu

Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Latviešu valodas terminoloģijas komisija.

ZA Latviešu valodas terminoloģijas komisijas prezidija protokoli (1949. g. 14. janv.–1949. g. 16. dec.).

*Latvijas PSR ZA arhīvs*, 1. fonds, 14. apraksts, 11. lieta, 4.–5. lp.

- Pastiprinot jau iepriekš pieņemtos lēmumus par Terminoloģijas komisijas darbību, nepublicēt komisijas biļetenos terminus, kas jau praksē ieviesušies un par kuru pareizību nav nekādu šaubu.
- Jaunus terminus darināt tikai tajos gadījumos, ja to praktiska nepieciešamība prasa un ja neviens cits no latviešu vārdiem neatbilst zināmam jēdzienam. Gluži jaunu terminu projektus publicējot, vai vecos, ieviesušos, bet nepareizos terminus noraidot, tiem katrā ziņā pievienojama attiecīga motivācija.

- Sakse, Anna; Ozoliņš, Kārlis. Vecie vēži. *Cīņa*, Nr. 228, 1948, 25. sept., 3. lpp.
- Ozoliņš, Kārlis. Piezīmes par valodu un valodniecību. *Cīņa*, Nr. 268, 1948, 12. nov., 4. lpp.
- Sirsone, Skaidrīte. ZA Valodas un literatūras institūtā. *Literatūra un Māksla*, Nr. 46, 1948, 14. nov., 3. lpp.
- Sakse, Anna. „Pārdomātā valoda” vai valodas jaukšana. *Padomju Jaunatne*, Nr. 228, 1948, 16. nov., 3. lpp.
- Sēja, Austrā. Ko padomju tauta gaida no latviešu valodniekiem? *Karogs*, Nr. 12, 1948, 1217.–1223. lpp.
- Upīts, Andrejs. Dažas piezīmes par latviešu valodas un valodniecības attīstības jautājumiem. *Cīņa*, Nr. 139, 1951, 15. jūn., 2.–3. lpp.

LATVIJAS PSR ZINĀTŅU AKADEMIJAS LATVIEŠU VALODAS  
TERMINOLOĢIJAS KOMISIJAS

8. BIĻETENS

1950. g.

ZA Latviešu valodas terminoloģijas komisijas pieņemtie

**BIBLIOTEKU ZINĀTNES UN FOLKLORISTIKAS  
TERMINU PROJEKTI**

Ar trekniem burtiem iespējams pirmais vārds ir komisijas ieteiktais galvenais termins. Ja ar trekniem burtiem iespiesti divi un vairāki termini, tie visi atzīstami par līdzvērtīgiem. Ar parastiem burtiem iespiestie vārdi pēc galvenā termina ir ieviesušie sinonīmi, kurus nebūtu ieteicams lietot.

Šai biļetenā alfabeta kārtībā sakopoti biblioteku zinātnes un folkloristikas termini.

Biblioteku zinātnes termini:

- I. Vispārīgie termini.
- II. Komplektēšana un grāmatu uzskaitē.
- III. Klasifikācija.
- IV. Katalogizācija.
- V. Grāmatu apdare.
- VI. Grāmatu kārtošana un glabāšana.
- VII. Lasītāju apkalpošana.

VIII. Bibliografijas termini.

Folkloristikas termini:

- I. Vispārīgie termini.
- II. Tautas dziesmu termini.
- III. Brachiloģismi.
- IV. Muzikas folklorā.

**BIBLIOTEKU ZINĀTNES TERMINI**

**I. Vispārīgie termini**

**apmeklētība** — посещаемость (библиотеки)

**ārpusmācības literatura** (literatura bez tieša mācības uzdevuma) — неучебная литература

**bibliotēkas**

**autobibliotēka** — библиотека-автомобиль

**bērnu bibliotēka**, ne bibliotēka bērniem — детская библиотека

**mācības bibliotēka** (speciālo un augstāko mācības iestāžu bibliotēka) — учебная библиотека

**masu bibliotēka** — массовая библиотека

## **Bibliotēku zinātnes un folkloristikas terminu projekti.**

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Latviešu valodas terminoloģijas komisijas 8. biļetens.

*Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, Nr. 3, 1950.

**muzikas folklor** ne muzikalā folklor  
музыкальный фольклор (10. lpp.)

**folkloras literarizācija** (literaru sacerējumu  
izmantošana literāros darbos) использование  
фольклора в литературе (10. lpp.)

leskats materiālā:

## **Folkloras termini**

- Vispārīgie
- Tautas dziesmu termini
- Brachioģismi
- Mīklas
- Pārējie brachioģismi
- Muzikas folklorā
- Dažādi

## No terminu apspriešanas darba eksemplāra

Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas

Latviešu valodas terminoloģijas komisija.

ZA Latviešu valodas terminoloģijas komisijas protokoli

(1950. g. 27. janv.–1950. g. 22. dec.).

*Latvijas PSR ZA arhīvs*, 1. fonds, 14. apraksts, 13. lieta, 33. lapa.

20. daina (Kr. Barona termins klasiskajām  
latviešu tautasdziesmām, arī leišu  
tautasdziesma)



## No terminu apspriešanas darba eksemplāra

Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas

Latviešu valodas terminoloģijas komisija.

ZA Latviešu valodas terminoloģijas komisijas protokoli

(1950. g. 27. janv.–1950. g. 22. dec.).

*Latvijas PSR ZA arhīvs*, 1. fonds, 14. apraksts, 13. lieta, 33. lapa.

51. tautasdziesma

- народная песня

atstāt 52. klasiskā tautasdziesma

daina (pirmarpadsmitā gadsimta  
četrīnīdē)

(Kr. Barona lietotais termins

dainas vietā)

## **Bibliotēku zinātnes un folkloristikas terminu projekti.**

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Latviešu valodas terminoloģijas komisijas 8. biļetens.

*Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, Nr. 3, 1950,  
11. lpp.

- **klasiskā tautasdziesma**, daina (pirmspadomju laikmetā radusies tautasdziesma)
- **tautasdziesmu zinātne**, ne dainoloģija

[..] *var par tautas dziesmām dēvēt arī jaunlaiku dziesmiņas, kas tautā pārgājušas [..], bet dainas paliek tādas vien nosaucamas, kas no pašas tautas cēlušās.*

(Sanders, J. Latvju dainas. *Baltijas Vēstnesis*, Nr. 273, 1893, 30. nov., 1. lpp.)

- Šmits, Pēteris. Kādēļ lai Latviešu tautas dziesmas saucam par „Latvju dainām”? *Mājas Viesis*, Nr. 2, 1894, 5. janv., 1. lpp.
- Vaidelots [Straume, Jānis]. Par valodas izkopšanu un vārdu krāšanu. *Rota*, Nr. 21, 1886, 27. maijs, 213.–215. lpp.
- Jurjānu Andrejs. Latviešu tautas mūzikas lietā. *Mājas Viesis*, Nr. 44, 1888, 29. okt., 1.–2. lpp.

- *Magdalēna Rozentāle savā rakstā par raksturīgiem skaitleņu grupējumiem latviešu tautas dziesmu valodā plašāk un sīkāk iztīrījusi tematu, kas dainoloģijā skarts jau agrāk.* (Rudzītis, Jānis. Ceļi, Rakstu krājums XI, Ramave, 1963. *Latvija Amerikā*, Nr. 48, 1964, 13. jūn., 3. lpp.)
- *Jo vērtīga būtu arī svarīgāko dainoloģijas darbu bibliogrāfija ar anotācijām kādā svešvalodā, lai interesenti viegli varētu tiklab orientēties pašā problemātikā, kā arī pārredzēt, kas kurā pētījumu aspektā jau paveikts.* (Draviņš, Kārlis. Tautasdziesmu tulkošana svešās valodās. *Laiks*, Nr. 14, 1967, 18. dec., 3. lpp.)
- *Filologam Jānim Bičolim, latviešu rakstniecības vēstures un dainoloģijas rūpīgam pētniekam, 24. novembrī piepildītos 80 mūža gadi [..].* (Andrups, Jānis. Tautas gara pilskalna racējs. *Londonas Avīze*, Nr. 1946, 1984, 23. nov., 4. lpp.)

*Jau pirmajā acu uzmetienā redzams, ka vārdam daina ir savas priekšrocības. Salīdzinot ar tautasdziesmu, daina ir īss vārds, turklāt tāds, no kura var ērti atvasināt citus – dainot, dainotājs, arī dainoloģija (t. i. zinātne par dainām) un dainologs (cilvēks, kas darbojas šai zinātnes nozarē). No vārda tautasdziesma turpretī nekādi atvasinājumi nav iespējami.*

Ancītis, Valdemārs. Kā lai saucam savas dziesmas? *Komunārs* (Dobele), Nr. 130, 1985, 31. okt., 3. lpp.

## **Dainoloģija**

Latviešu tautasdziesmu pētniecība no visdažādākajiem kā satura, tā formas aspektiem.

Kursīte, Janīna. *Dzejas vārdnīca*, 2002, 87. lpp.

# Paldies!

- VPP projektam „Latviešu valoda”
- Elzai Ozolai (Liepājas Universitātē)
- Rūtai Skudrai (LZA arhīvā)